Indholdsfortegnelse

Introduktion. Robust mandat og robuste juridiske udfordringer 11
Af Peter Vedel Kessing og Andreas Laursen

Del I. Dansk international aktivisme

Kapitel 1. Danmark i krig, igen og igen 19
Af Ole Wæver
1. Hvornår smager en Tuborg bedst? 19
2. Hvorfor? Hvorfor hvad? 20
3. Forklaringstyper – fra politologisk hold 21
4. En bedre forklaring – gradualisme og psyko-nationale ofre 28
5. De juridiske spørgsmål – politologisk set 39
6. Fra Tuborg til Taksøe 41

Kapitel 2. Dansk udenrigspolitisk aktivisme og udviklingen af den humanitære folkeret – danske strategier på det folkeretlige område .. 43
Af Tobias Elling Rehfeld
1. At the vanishing point 43
2. Reaktiv og proaktiv 45
3. Catching up 47
4. Spidsen af spyddet 51
5. Ved vejs ende? 57

Del II. Hvornår kan Danmark gå i krig – *jus ad bellum*?

Kapitel 3. Hvornår er det lovligt at gå i krig efter folkeretten – udviklingen? 61
Af Ole Spiermann
1. Forbuddet mod magtanvendelse 61
2. Undtagelser til magtanvendelsesforbuddet 63
3. Kollektiv magtanvendelse 64

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret og må ikke videregives – herunder udlånes, sælges eller kopieres – i digital form.
Indholdet må alene anvendes af licenstager i henhold til de til enhver tid gældende licensbetingelser.
© Jurist- og Økonomforbundets Forlag

4. Samtykke 68
5. Selvforsvar 69
6. Nødret 71
7. Humanitær Intervention som eksempel 72

Kapitel 4. Hvem beslutter om Danmark kan gå i krig? 77
Jens Christian Dalsgaard og Helle Krunke
1. Indledning 77
2. Den statsretlige hjemmel 77
3. Hvordan bidrager praksis fra 2001 til 2014 til forståelsen af grundlovens § 19? 92
4. Konklusion 106

Kapitel 5. Hvornår er vi der ...? Om Danmark i krig – og konsekvenserne deraf 109
Af Frederik Harhoff
1. Begrebet krig og dets mange betydninger 109
2. Tilbageblik i folkeretten: fra krig til væbnet konflikt 111
3. Danmark i krig 116
4. Praksis om begrundelserne for de danske militære bidrag 123
5. Hvornår er Danmark krigsførende? 127
6. Diskussion 131
7. Konklusion 137

Kapitel 6. Danmarks holdning til magtanvendelse 1990-2015 139
Af Andreas Laursen
1. Indledning 139
2. Sikkerhedsrådsresolutioner 143
3. En frugtbar uklarhed: Humanitær intervention 159
4. Krigen mod terror – selvforsvar 167
5. Opsummering 176

Del III. Jus in bello 179

Kapitel 7. Hvilke folkeretlige regler gælder under krig – Menneskeret og væbnet konflikt 181
Af Peter Vedel Kessing
1. Indledning 181
2. Gælder menneskerettighederne under væbnet konflikt? 183
3. Gælder menneskerettighederne ekstraterritorialt? 187

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret og må ikke videregives – herunder udlånes, sælges eller kopieres – i digital form.
Indholdet må alene anvendes af licenstager i henhold til de til enhver tid gældende licensbetingelser.
© Jurist- og Økonomforbundets Forlag

4. Samspillet mellem den humanitære folkeret og menneskeretten 191
5. Det folkeretlige ansvar ved fælles operationer 206
6. Afslutning 212

Kapitel 8. Om forsvarets håndtering, anvendelse og overholdelse af relevant gældende folkeret i militære operationer, herunder implementering gennem de forskellige niveauer og udmøntning i Rules of Engagement 213
Af Jes Rynkeby Knudsen
1. Indledning 213
2. Overordnet om det danske forsvars implementeringsarbejde 214
3. Missionsspecifik Implementering 222

Kapitel 9. Måludvælgelse og brug af dødbringende magt 239
Af Jakob Dideriksen
1. Indledning 239
2. Humanitet 242
3. Distinktion 243
4. Militær nødvendighed 253
5. Proportionalitet 256
6. Afslutning 262

Kapitel 10. Danmarks indsats i udviklingen af nye regler i den humanitære folkeret – Københavnsprocessen om tilbageholdelse, håndtering og overdragelse af fanger i internationale militær-operationer 263
Af Jacques Hartmann
1. Indledning: Tilbageholdelse i internationale militæroperationer 264
2. Den humanitære folkerets regler for tilbageholdelse i internationale militæroperationer 269
3. Internationale militæroperationers omskiftelige natur 274
4. Menneskerettigheder og den humanitære folkeret 277
5. Københavnsprocessen og udvikling af nye regler i den humanitære folkeret 288
6. Konklusion 300

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret og må ikke videregives – herunder udlånes, sælges eller kopieres – i digital form.
Indholdet må alene anvendes af licenstager i henhold til de til enhver tid gældende licensbetingelser.
© Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Del IV. Pirater og fremmedkrigere

Kapitel 11. Håndtering af pirater – mandat, frihedsberøvelse og internationale aspekter 307
Af Mathias Buch
1. Indledning 307
2. Det folkeretlige mandat og lovgrundlag 314
3. Det nationale mandat og lovgrundlag 322
4. Magtanvendelse til søs i fredstid 330
5. Frihedsberøvelse, jurisdiktion og menneskerettigheder 335
6. Afslutning 346

Kapitel 12. Håndtering af pirater – tilbageholdelse/frihedsberøvelse/varetægtsfængsling, retsforfølgning mv. 349
Af Lars Plum
1. Pirateribekæmpelse i et krydsfelt mellem militær og politimæssig indsats 349
2. Hjemmel til at foretage dansk retshåndhævelse mod pirater på åbent hav 352
3. Håndtering af frihedsberøvelse af og tvangsindgreb mod formodede pirater, når der er dansk straffemyndighed 362
4. Efterforskningens afslutning 367
5. Sammenfatning 369

Kapitel 13. Fremmedkrigere i terroristers tjeneste – internationale, europæiske og danske regler om foreign terrorist fighters 371
Af Jørn Vestergaard
1. Kort historisk tilbageblik 371
2. Folkeretlig ramme 373
3. Den faktuelle baggrund for den danske debat om fremmedkrigere .. 378
4. Europarådet 398
5. EU 399
6. Grundtræk af dansk strafferet om fremmedkrigere 400
7. Pasloven og udlændingeloven 403
8. Forbud mod deltagelse i bestemte væbnede konflikter 405
9. Bistand til fjenden – landsforræderi 406
10. Bekæmpelse af radikalisering 414
11. Efterskrift ultimo 2015 416

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret og må ikke videregives – herunder udlånes, sælges eller kopieres – i digital form.
Indholdet må alene anvendes af licenstager i henhold til de til enhver tid gældende licensbetingelser.
© Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Del V. Monitorering

Kapitel 14. Hemmelig eller offentlig information om sikkerhed og krig 421
Af Oluf Jørgensen
1. Indledning 421
2. Aktindsigt og undtagelser 422
3. Ytringsfrihed og tavshedspligt 433
4. Publicering og kildebeskyttelse 439
5. Tshwaneprincipperne 441
6. Sammenfatning og anbefalinger 446

Kapitel 15. Væbnet konflikt – monitorering og med civil retspleje ... 451
Af Preben Søegaard Hansen
1. Juraen i væbnet konflikt: Militær eller civil? 452
2. Historiske perspektiver – Civile domstole og den militære anklagemyndighed på skrump 453
3. Forsvarsministerens dobbelte ansvar 457
4. Forsvarets Auditørkorps – en historisk institution? 460
5. Politisk aftale om reorganisering af Forsvarets Auditørkorps 462
6. Den militærjuridiske rådgiverordning i forsvaret og kvalificerede personer 466
7. Folketingets beslutning om indsættelse af militære enheder uden for landets grænser, Sikkerhedsrådets resolutioner og monitorering af den humanitære folkeret i Danmark 468
8. Menneskeretten udfordrer den militære ret og den humanitære folkeret 470
9. Konklusion 474

Kapitel 16. Afslutning 477
Af Peter Vedel Kessing og Andreas Laursen
1. Tilbageblik – hvad er der sket, og hvad har vi lært? 477
2. Og hvad så nu – et blik på fremtiden: Bedre implementering og monitorering af folkeretlige forpligtelser 483

Forfatterliste 485

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret og må ikke videregives – herunder udlånes, sælges eller kopieres – i digital form.
Indholdet må alene anvendes af licenstager i henhold til de til enhver tid gældende licensbetingelser.
© Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret og må ikke videregives – herunder udlånes, sælges eller kopieres – i digital form.
Indholdet må alene anvendes af licenstager i henhold til de til enhver tid gældende licensbetingelser.
© Jurist- og Økonomforbundets Forlag

INTRODUKTION

Robust mandat og robuste juridiske udfordringer

Af Peter Vedel Kessing og Andreas Laursen[*]

Danmark har siden 1948 udsendt personel til FN-observatør- og fredsbevarende missioner, og der eksisterer således en lang tradition for danske styrkebidrag til internationale missioner. Der er imidlertid sket et markant skifte i missionernes karakter gennem de seneste godt 20 år. Mens de tidlige udsendelser var karakteriserede ved at være fredsbevarende og med en bemyndigelse til at anvende magt, der var yderst begrænset, har de seneste danske bidrag overvejende været udsendt til konflikter, hvor ingen fred eller våbenhvile eksisterede, hvor der var tale om egentlige kamphandlinger med et mandat til magtanvendelse, der afspejlede dette. Sidstnævnte omtales ofte som et »robust mandat«, og begrebet symboliserer og italesætter meget koncist det skifte, som dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik har undergået. Begrebet går således igen i adskillige folketingsbeslutninger om udsendelse af danske styrker og defineres som en adgang til magtanvendelse, der går videre end selvforsvar til at omfatte gennemførelse af pålagte opgaver, herunder offensiv brug af magt.

Aktivismen har haft vidtrækkende betydning og konsekvenser for danskerne og det danske samfund. Det gælder navnlig dem, der har været direkte berørt gennem udsendelse i missioner, og selvsagt frem for alt de dræbte og sårede og deres familier. Aktivismen har tillige sat sig mange og forskelligartede spor: Vi har fået nye medaljer for faldne og sårede samt for tapperhed, mindemærker, og bataljemaleriet har fået en renæssance. Der er lavet en lang række journalistiske reportage-, dokumentar- og spillefilm samt skrevet et

* Synspunkterne er udtryk for forfatternes personlige opfattelse og kan ikke tilskrives anklagemyndigheden eller nogen anden offentlig myndighed eller institution.

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret og må ikke videregives – herunder udlånes, sælges eller kopieres – i digital form.
Indholdet må alene anvendes af licenstager i henhold til de til enhver tid gældende licensbetingelser.
© Jurist- og Økonomforbundets Forlag

stort antal såvel fag- som skønlitterære bøger om forskellige aspekter af Danmarks deltagelse i internationale missioner.

Juraen har på mange forskellige niveauer indtaget en central rolle i den danske indsats, en rolle, for hvilken skiftet til missioner med et robust mandat har haft stor betydning. Således er danske beslutningstagere blevet konfronteret med spørgsmål vedrørende f.eks. lovligheden af brugen af danske styrker, ligesom danske styrker gennem deres deltagelse i væbnede konflikter har stået ansigt til ansigt med ganske konkrete problemstillinger fra den humanitære folkeret og menneskeretten, som ikke nødvendigvis var beskrevet under uddannelsen til soldat. Det har således været muligt at iagttage en voksende retliggørelse af flere aspekter af krigsdeltagelsen.[1] Ud over generel enighed om vigtighed af at overholde krigens love skyldes denne øgede opmærksomhed omkring juraen nok tillige, at legitimiteten af den danske krigsdeltagelse i høj grad var og er baseret på forestillingen om, at det sker i den gode sags tjeneste – og dermed selvsagt i overensstemmelse med internationale normer – herunder fordi forsvarets, og dermed også den danske indsats, formål bl.a. er at »fremme en fredelig udvikling i verden med respekt for menneskerettighederne«, jf. forsvarslovens § 1. Vigtigheden heraf har tillige stået klar for forsvarets ledelse, som det ses af den daværende forsvarsministers udmelding: »Det politiske fokus på disse [internationale] operationer er vokset betydeligt de seneste år. Det er ikke nok at forsikre om, at forsvaret følger gældende regler. Vi skal bevise over offentligheden, at vi rent faktisk gør det. Det stiller krav til løbende opmærksomhed, og det har optaget en betydelig del af vores arbejde i 2005.«[2] På trods af denne indsigt kan man bl.a. på baggrund af de mange og gentagne historier i medierne konstatere, at problemstillingerne omkring f.eks. tilbageholdelse af personer og håndtering af disse vedholdende har udgjort en udfordring.[3] Det er nok ikke urimeligt at konstatere, at det

1. Om juraens voksende rolle, se overordnet f.eks. Anders Henriksen: »Vejen mod den »rigtige« beslutning i krig ender ikke altid ved juraen« i *Militært Tidsskrift*, 136. årgang, nr. 3, 2007, side 283-291 og samme: »Jura som strategi og Danmark i krig« i Kristian Søby Kristensen (red.): *Danmark i krig: Demokrati, politik og strategi i den militære aktivisme*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2013, side 133-152. Se tillige nr. 1 af *Udenrigs* fra 2009, der som hovedtema havde »juridificeringen af udenrigspolitikken« eller »juristernes fremmarch i udenrigspolitikken« – dog ikke kun i Danmark.
2. Årlig redegørelse, 2005, Forsvarsministeren, side 2.
3. F.eks. gjorde uklarhed om definitionen på en »tilbageholdt person«, at det korrekte antal personer tilbageholdt af danske styrker i 2011 viste sig nærmere 500 end de oprindelige 198, se Anders Henriksen: »Fanger, folkeret og »brite-finter««« i *Økonomi & Politik*, vol. 87, nr. 1, 2014, side 6-15. Tilbageholdelsen af personer har tillige dannet

Denne bog er omfattet af lov om ophavsret og må ikke videregives – herunder udlånes, sælges eller kopieres – i digital form.
Indholdet må alene anvendes af licenstager i henhold til de til enhver tid gældende licensbetingelser.
© Jurist- og Økonomforbundets Forlag